

Sygn. akt III CZ 42/16

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi R.T.
o wznowienie postępowania w sprawie
z wniosku J. T.
przy uczestnictwie R.T.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 listopada 2016 r.,
zażalenia uczestniczki
na postanowienie Sądu Okręgowego w K.
z dnia 5 maja 2016 r., sygn. akt II Ca .../11,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Uczestniczka postępowania R. T. wniosła o wznowienie postępowania w prawomocnie zakończonej postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 27 października 2010 r. sprawie z wniosku J. T. przy jej uczestnictwie o podział majątku wspólnego. Na etapie postępowania apelacyjnego zmarł wnioskodawca J. T. Postanowieniem z dnia 22 kwietnia 2011 r. Sąd Okręgowy w K. z uwagi na jego śmierć zawiesił postępowanie apelacyjne. Następnie, po upływie pięciu lat od dnia zawieszenia postępowania, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 5 maja 2016 r. umorzył postępowanie apelacyjne, wskazując jako podstawę prawną tego orzeczenia art. 182 § 1 k.p.c. Uczestniczka R. T. zażaliła się na postanowienie o umorzeniu postępowania apelacyjnego i zarzuciła naruszenie przepisów art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 180 § 2 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i umorzenie postępowania. Jej zdaniem Sąd Okręgowy powinien był ustalić z urzędu krąg spadkobierców zmarłego wnioskodawcy lub ustanowić kuratora spadku, ponieważ następca prawny wnioskodawcy był mu znany z urzędu.

We wnioskach żaląca się zażądała uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, a ponadto zasądzenia na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. sąd zawiesza postępowanie z urzędu m. in. w razie śmierci strony. Zawieszenie ma skutek od chwili śmierci (art. 174 § 2 k.p.c.). Podjęcie postępowania następuje z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia. W razie śmierci strony sąd podejmuje postępowanie z chwilą zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych zmarłego albo z chwilą ustanowienia we właściwej drodze kuratora spadku (art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c.). W orzecznictwie przyjęto, że podjęcie postępowania z urzędu może nastąpić także wówczas, kiedy następcy prawni zmarłego są znani sądowi urzędowo (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1975 r. III CZP 5/75, OSNC 1976/2/26), co uzasadniono zastosowaną przez ustawodawcę konstrukcją nakazującą sądowi

podjęcie postępowania z urzędu już wówczas, kiedy poweźmie informację o następach prawnych zmarłej strony z jakiegokolwiek źródła. Czynności określone w art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. jako „zgłoszenie się” lub „wskazanie” następów stanowią jedynie możliwe działania stron służące dostarczeniu sądowi wiedzy, nie wyłączają jednak możliwości poczynienia przez sąd niezbędnych ustaleń na podstawie danych, które zna urzędowo. Pogląd przyjęty w przytoczonej uchwale zyskał dodatkowe wsparcie w treści art. 180 § 2 k.p.c., obowiązującego od dnia 1 października 1990 r. i wprowadzonego ustawą z dnia 13 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr. 55, poz. 318), który umożliwia sądowi w czasie zawieszenia postępowania podjęcie aktywnych działań zapobiegających jego spoczywaniu. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli w ciągu roku od dnia postanowienia o zawieszeniu postępowania nie zgłoszą się lub nie zostaną wskazani następcy prawni zmarłej strony, sąd może z urzędu zwrócić się do sądu spadku o ustanowienie kuratora spadku, chyba że kurator taki już wcześniej został ustanowiony. Wprawdzie użycie w art. 180 § 2 k.p.c. czasownika „może” sugeruje swobodę decyzji sądu, ograniczoną jedynie terminem rocznym od dnia zawieszenia postępowania, jednak przepis ten odczytywać należy jako powinność sądu, której celem jest nie tylko umożliwienie rozpoznania zawieszonych spraw, ale również zapewnienie należytego wykonania ciążącego na sądzie spadku obowiązku czuwania nad spadkiem nieobjętym (art. 666 § 1 k.p.c.).

Ponieważ przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie jest wznowienie postępowania w sprawie o podział majątku wspólnego, a z kwestionowanego przez skarżącą postanowienia wynika, że zmarły J. T. był właścicielem składników majątkowych, które prawdopodobnie weszły w skład spadku po nim, zachodzą przesłanki do rozważenia potrzeby ustanowienia kuratora spadku, jeśli spadek nie został objęty. Ponadto z akt sprawy wynika, że skarżąca i zmarły J. T. mają syna D. T. (k. 289 akt), który jest ustawowym spadkobiercą swojego ojca. W sprawie zachodziły więc przesłanki do podjęcia zawieszonych postępowania z urzędu z udziałem syna stron, a także do zwrócenia się do sądu spadku o ustanowienie kuratora spadku. Niepodjęcie tych czynności spowodowało, że umorzenie postępowania na podstawie art. 182 § 2 zd. ostatnie k.p.c. uznać należy za wadliwe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2015 r., III CSK 171/15,

nie publ.). Wprawdzie przepis ten łączy obowiązek umorzenia postępowania z samym upływem czasu (okresu pięcioletniego od dnia zawieszenia postępowania), jednak tylko wówczas, gdy w tym okresie nie wystąpiły przesłanki do podjęcia postępowania przez sąd z urzędu. Stwierdzenie, że podstawy takie istniały powoduje, iż konieczne stało się uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 i art. 13 § 2 k.p.c.